

دانشگاه گوارزی و منابع طبیعی گرگان

نشریه کارآفرینی در کشاورزی

جلد هفتم، شماره اول، بهار ۱۳۹۹

<http://jead.gau.ac.ir>

صفحات: ۲۳-۳۶

DOI: 10.22069/jead.2021.19001.1468

بررسی مشکلات شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در حمایت از تولیدات روستائیان استان خراسان شمالی

مجتبی رستمزاده^۱، غلامحسین عبداله‌زاده^{۲*}، احمد عابدی سروستانی^۳

^۱دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان، ایران

^۲دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۰۹؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۱۷

چکیده

در سالیان اخیر بسیاری از شرکت‌های تعاونی تولید در ارائه خدمات حمایتی خود دچار مشکلات عدیده‌ای شده اند که نیاز است با انجام یک پژوهش آسیب شناسانه به شناخت این مشکلات در جهت برنامه‌ریزی برای رفع این موانع مبادرت نمود. این پژوهش با هدف بررسی مشکلات شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در حمایت از تولیدات روستائیان استان خراسان شمالی انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل اعضای هیات مدیره در ۴۰ شرکت و ۹۰۵۶ نفر از اعضای شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در ۱۸۹ روستای استان خراسان شمالی بود. از بین اینها ۳۰۷ نفر به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند و اطلاعات لازم از آنها گردآوری شد. نتایج آزمون فریدمن نشان داد که مشکلات "مالی-اقتصادی"، "فرهنگی-اجتماعی" و "اداری-نهادی" به ترتیب اهمیت بیشتری دارند. از بین مشکلات "مالی-اقتصادی" مواردی مانند "کمبود نقدینگی"، "زمان‌بر بودن فرایند دریافت وام و تسهیلات بانکی" و "بهره بالای وام‌های بانکی" اهمیت بیشتری داشتند. از بین مشکلات "فرهنگی-اجتماعی" مواردی مانند "نبود آموزش‌های لازم در زمینه کسب و کار و بازار"، "ترجیح کار انفرادی روستائیان به مشارکت در تعاونی" و "عدم آگاهی و شناخت روستائیان از روند های بازار" رتبه بالاتری کسب کرد. از بین مشکلات "اداری-نهادی" مواردی مانند "عدم آشنایی مدیران تعاونی‌های تولید روستائیان با اصول بازاریابی محصولات کشاورزی"، "عدم حمایت سازمان مرکزی تعاون روستایی از تعاونی‌های تولید روستائیان" و "مشکلات تامین نهاده‌های کشاورزی و تولیدی مانند کود، بذر و نهاده‌های دامی مانند سبوس، کنسانتره و جو دامی" اولویت بالاتری داشتند.

واژه‌های کلیدی: کسب و کار روستایی، تولیدات روستایی، تعاونی تولید روستایی، خراسان شمالی.

*نویسنده مسئول: abdollahzade1@gmail.com

مقدمه

با توجه به اینکه نیمی از جمعیت جهان در نواحی روستایی کشورهای درحال توسعه زندگی می‌کنند، که از نظر فقر، سو تغذیه و سواد بدترین بخش از جمعیت جهان به شمار می‌آیند، رفع معضلات این جمعیت عظیم از طریق برنامه‌ریزی آگاهانه توسعه روستایی، اهمیت زیادی دارد. از طرفی هر برنامه توسعه روستایی باید از راه افزایش تولید و با جلب مشارکت مردم محلی و در راستای افزایش رفاه و رفع فقر گام بردارد (کرمی و رضایی مقدم، ۱۳۸۴). یکی از مؤثرترین راهکارهای برای رفع مشکلات موجود در توسعه تولیدات روستائی تشویق کار جمعی و تعاونی، اتحاد و همکاری در عملیات مختلف تولید است. در این راستا بخش تعاونی و به خصوص تعاونی‌های تولید ابزار مناسبی برای بهبود وضعیت تولید در بخش کشاورزی و منابع طبیعی مورد تأکید قرار گرفته است. امروزه کفایت و شایستگی شیوه تعاونی و اصول مکاتب آن در حل مشکلات کشاورزی آشکار شده است و در این راستا تحقیقات انجام شده، نشان می‌دهد، بهره‌وری سرمایه در شرکت‌های تعاونی به مراتب بیش از بخش خدمات و خصوصی است (معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون، ۱۳۸۹). اکثر کشورهای جهان همکاری کشاورزان را بر پایه اصول مکاتب تعاونی را به عنوان مسیری بهتر برای پیشرفت و توسعه کشاورزی و عمران روستاها و تأمین زندگی بهتر برای کشاورزان پذیرفته و تعاون کشاورزی را راه‌حلی برای مقابله با این مشکلات روستائی دانسته‌اند (شیرانی، ۱۳۹۶). برپایی چنین تشکلهایی در دنیای امروز می‌تواند نقش مناسبی برای رسیدن به اهداف توسعه ایفا کند، به گونه‌ای که تعاونی این قابلیت را دارا هستند که با مدیریت انعطاف‌پذیر و همگرا در بازار رقابتی، محصول مناسب را با قیمت مناسبی عرضه کنند

(انصاری، ۲۰۱۰). از طرفی بخش تعاون با رویکرد اقتصادی اجتماعی تنها بخش اقتصادی است که با بهره‌گیری از همیاری، تقویت روح تفکر و مشارکت جمعی، ابزار مناسبی در برقراری عدالت و توسعه همه جانبه محسوب می‌شود. رویکرد تعاونی یکی از بهترین سازوکارهای مشارکت نظام‌مند مردمی در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی است که اشتغال و معیشت پایدار برای اقشار آسیب‌پذیر و کم درآمد ایجاد می‌کند (چوپچیان و رحیم‌زاده، ۱۳۹۵). این تعاونی‌ها همچنین بر بهبود شاخص‌های توسعه، بهبود الگوی مصرف، افزایش درآمد، جلوگیری از مهاجرت به شهرها، توانمندسازی معیشت، بهره‌برداری از تسهیلات و اعتبارات برای بهبود کیفیت زندگی و تعامل و اعتمادسازی میان اعضاء تأثیر دارند (نصیری، ۱۳۸۹).

در استان خراسان شمالی نیز تعاونی‌های متعدد روستایی شکل گرفته و یا مجوز آن صادر شده است اما این تعاونی‌ها برای هدف حمایت از تولیدات روستایی دارای مشکلات مختلفی هستند. ۴۰ شرکت تعاونی تولید روستایی در خراسان شمالی با ۹ هزار و ۵۶ عضو وجود دارد و از این تعداد ۲۲ شرکت فعال می‌باشند که قابلیت عظیمی را برای تنظیم بازار محصولات کشاورزی فراهم کرده است. اما کمبود نقدینگی به ضعیف شدن تدریجی آن‌ها منجر شده است و کشاورزان عضو نیز بهره کمتری از عضویت در این تعاونی‌ها برده‌اند. از یک سو بسیاری از تعاونی‌های ایجاد شده در استان خراسان شمالی فاقد یک نظام مدیریتی حرفه‌ای هستند و از فقدان ساختار سلسله مراتبی مناسب و همچنین نبود نظام تشکیلاتی منسجم رنج می‌برند. در عین حال به مانند اغلب تعاونی‌های روستایی کشور، تعاونی‌های ایجاد شده در این استان نیز با مشکلات اقتصادی و مالی متعددی اعم از مشکلات در دریافت وام و تسهیلات، عدم

سایر عوامل موثر در عدم موفقیت تعاونی‌های مذکور در بازاریابی محصولات کشاورزی، از اهمیت بیشتری برخوردار بودند. رضایی و همکاران (۱۳۹۰) مطالعه‌ای با عنوان تحلیل مشکلات شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در شهرستان اراک انجام دادند. نتایج نشان داد که مشکلات در چهار عامل محیطی-پشتیبانی، ساختاری، فردی-حرفه‌ای و روان‌شناختی قرار می‌گیرند. مطالعه‌ای تحت عنوان موانع و مشکلات تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان ساری در بازاریابی محصول برنج توسط البرزی (۱۳۹۴) انجام شد. نتایج نشان داد که رابطه معناداری بین عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی و وجود دلالت‌ها و واسطه‌ها، مشارکت اعضا، کمبود امکانات ساختاری در تعاونی‌های روستایی و بازاریابی برنج در شهرستان ساری وجود دارد. رضایی و همکاران (۱۳۹۴) مطالعه‌ای با عنوان شناسایی و تحلیل موانع توسعه کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های توسعه روستایی در استان زنجان انجام دادند. نتایج نشان داد که چهار مانع، قوانین سخت‌گیرانه بانک‌های دولتی و خصوصی در پرداخت تسهیلات به تعاونی‌ها، نبود سرمایه کافی در تعاونی‌ها و عدم دسترسی آن‌ها به منابع مالی و اعتبارات لازم، ضعف قوانین مرتبط با نیروی کار و نبود بسترهای لازم در تعاونی‌ها برای فعالیت‌های گروهی و تیمی از جمله موانع مهم بودند. همچنین، یافته‌های تحلیل عاملی حاکی از آن بود که ۶۱/۳۸ درصد از واریانس کل موانع توسعه کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های توسعه روستایی استان زنجان را شش عامل ساختاری، محیطی، شناختی-دانشی، نبود فرهنگ سازمانی اثربخش، ضعف حمایتی و فردی تبیین می‌نمایند. مرادنژادی و همکاران (۱۳۹۴) مطالعه‌ای با عنوان شناسایی و تحلیل مشکلات شرکت‌های تعاونی مرزنشین شهرستان ایلام انجام دادند. بر اساس یافته‌های به دست آمده، عامل‌های

استفاده از وام‌های دریافتی در برنامه‌های از پیش تعیین شده و مواردی از این قبیل رو به رو هستند. همچنین در این استان نیز کماکان زنان روستایی نقشی بسیار ناچیز در فعالیت‌های تعاونی دارند و در کنار آن، فرهنگ مشارکت در فعالیت‌های گروهی و تعاونی نیز در این استان در سطح پایینی قرار دارد و این امر به عنوان یک معضل اجتماعی-فرهنگی مانع از کارکرد اثربخش تعاونی‌های روستایی شده است (اریابی و همکاران، ۱۳۹۵). مجموع مطالعات انجام شده در داخل و خارج کشور در خصوص تعاونی‌های تولید حاکی است این نظام با موانع و مشکلات متعددی روبرو است. بر این اساس ضروری است این نظام به طور مستمر مورد آسیب‌شناسی قرار گیرد که این پژوهش به بررسی مشکلات تعاونی‌های تولید در حمایت از تولیدات کشاورزان استان خراسان شمالی تحقیق به مشکلات تعاونی‌ها پرداخته است.

پیشینه تحقیق

تحقیقات زیادی در خصوص مشکلات تعاونی‌ها انجام شده است که در ادامه نتایج این تحقیق و جمع‌بندی آنها ارائه می‌شود. فیروزآبادی و حسینی (۱۳۹۰) مطالعه‌ای با عنوان بررسی موانع و مشکلات تعاونی‌های تولید روستایی در بازاریابی محصولات کشاورزی انجام داده‌اند. طبق نتایج پژوهش، کمبود امکانات زیرساختی، کمبود اعتبار و سرمایه مالی تعاونی‌ها، ضعف در منابع انسانی (دانش، آگاهی، مهارت‌ها و...)، شفاف نبودن ارتباط بین سرپرست‌ها و کارمندان تعاونی روستایی با اعضا و ضعف در ساختار بوروکراسی اداری تعاونی‌ها، از عوامل موثر بر ناتوانی تعاونی‌های روستایی در بازاریابی محصولات کشاورزی هستند. در نهایت، عوامل اجتماعی و فرهنگی به ویژه اعتماد متقابل و مشارکت فعال روستاییان در شرکت‌های تعاونی روستایی، نسبت به

فرهنگ مردسالاری مهم‌ترین عاملی است که مانع از حضور زنان در شرکت‌های تعاونی تولیدی روستایی می‌شود. هم‌چنین نتایج بدست آمده از مصاحبه با مدیران شرکت‌های تعاونی روستایی نشان داد که این شرکت‌ها با مشکلات مالی زیادی رو به رو هستند. ژو و همکاران (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای به ارزیابی وضعیت تعاونی‌های کشاورزی در کشور مغولستان پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد شرکت‌های مورد بررسی در چند سال اخیر روند رو به رشدی داشته‌اند. به طور خاص تمهیداتی برای عرضه بهتر محصولات به بازار، شناسایی چندین بازار هدف، استفاده از سیستم اعتباری-مالی جدید که امکان دسترسی بیشتر کشاورزان به صندوق سرمایه را می‌دهد باعث توسعه قابل ملاحظه این شرکت‌ها شده است.

به‌طور کلی با جمع‌بندی مطالعات پیشین می‌توان گفت که تعاونی‌های روستایی با سه دسته از مشکلات رو به رو هستند (جدول ۱). دسته اول مشکلات اقتصادی و مالی است که هم در ایران و هم در خارج از کشور به عنوان یک چالش عمده تعاونی‌های روستایی مطرح شده است. مشکلات اقتصادی تعاونی‌ها از بعد کیفی شامل ضعف بنیه مالی، عدم سوددهی شرکت و هزینه بالای آن، عدم همکاری مناسب بانک‌ها، بالا بودن اقساط بانکی وام‌ها، عدم توانایی بازپرداخت وام بانکی و کیفیت نامطلوب تولیدات و خدمات است (اربابی و همکاران، ۱۳۹۵؛ رضایی و همکاران، ۱۳۹۵؛ ژو و همکاران، ۲۰۱۸). دسته دوم، مشکلات نهادی و اداری است که باعث کاهش بهره‌وری مطلوب تعاونی‌ها می‌شود. برخی از مشکلات نهادی و اداری مختلف که در سر راه تعاونی‌های تولید روستایی وجود دارد عبارت است از، ضعف ارتباط با سازمان‌ها و شرکت‌های دیگر، عدم آموزش صحیح اعضا و عدم آشنایی مدیریت با شیوه‌های جدید تولید، عدم توجه

سیاستی و اداری، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و زیرساختی از جمله مشکلات مهم بودند. رسولی و همکاران (۱۳۹۵) مطالعه‌ای موانع پیش روی تعاونی‌های تولید کشاورزی در شهرستان بوکان را در پنج عامل خلاصه کردند که به نام‌های عوامل اجتماعی، مالی، اداری، آموزشی و ساختاری دسته‌بندی شدند. اربابی و آروین (۱۳۹۵) مطالعه‌ای با عنوان بررسی مشکلات و آسیب‌های تعاونی‌های کشاورزی با تأکید بر وضعیت تعاونی‌های کشاورزی در استان خراسان شمالی انجام دادند. نتایج نشان داد که مهم‌ترین آسیب‌هایی که تعاونی‌های تولید را تهدید می‌کند عبارتند از: برگزاری مجامع و جلسات به صورت صوری، عدم استفاده از علم بازاریابی و فروش، عدم تناسب سرمایه شرکت با نوع فعالیت، عدم ارائه برگه سهام به اعضا و نداشتن دفتر سهامداران، عدم برنامه‌ریزی و نداشتن استراتژی مشخص، عدم برنامه‌ریزی جهت مقابله با بحران با توجه به شرایط اقتصادی و عدم توجه به توانایی‌های افراد منتخب. در تحقیقات انجام شده در خارج از کشور نیز نتایج مشابهی گزارش شده است.

ژنگ و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه خود رفتار کشاورزان و عملکرد تعاونی‌های کشاورزی در چین را بررسی کردند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر عملکرد این تعاونی‌ها شامل منطقه کشت، هزینه‌های تولید محصولات کشاورزی، تنوع محصولات کشت شده و استفاده نکردن از بیمه کشاورزی است. با توجه به نتایج به دست آمده، ژنگ و همکارانش تقویت تبلیغات در تعاونی، مدیریت استانداردها و در نهایت افزایش کیفیت خدمات ارائه شده را برای بهبود عملکرد پیشنهاد کرده‌اند. رانی و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیقی به بررسی موانع مشارکت زنان در شرکت‌های تعاونی روستایی در کشور اتیوپی پرداختند. نتایج نشان داد که

زنان برای ورود به عرصه فعالیت‌های تعاونی و عدم نگرش مثبت به اثربخشی تعاونی‌ها از جمله معضلات مهم فرهنگی-اجتماعی محسوب می‌شوند که اغلب در شرکت‌های تعاونی روستایی مشاهده می‌شود (فیروزآبادی و حسینی، ۱۳۹۰؛ رسولی و همکاران، ۱۳۹۵؛ نصیری فرد و الهیاری، ۱۳۹۳؛ رانی و همکاران، ۲۰۱۶).

کافی به آموزش پرسنل که در مطالعات مختلف مورد تأکید قرار گرفته است (جهانی و همکاران، ۱۳۹۱؛ رسولی و همکاران، ۱۳۹۵؛ ژنگ و همکاران، ۲۰۱۱). در نهایت، مشکلات اجتماعی و فرهنگی به عنوان یکی دیگر از مشکلات شرکت‌های تعاونی روستایی در نظر گرفته شده است. مواردی مانند عدم تمایل روستاییان به کار گروهی و مشارکتی، پایین بودن سطح تحصیلات، وجود تفکر سنتی و عدم اجازه به

جدول ۱- خلاصه تحقیقات پیشین در خصوص مشکلات مختلف تعاونی‌ها

مشکلات تعاونی‌ها	منابع
مشکلات اقتصادی-مالی	
کمبود نقدینگی، بیشتر بودن هزینه‌های تعاونی از درآمدهای آن، زمان بر بودن فرآیند دریافت وام و تسهیلات بانکی، بهره بالای وام‌های بانکی، نبود سیستم مدیریت مالی دقیق و نوسانات بازار و تغییرات قیمت محصولات کشاورزی	حقوقی (۱۳۹۱)؛ صفرپور و همکاران (۱۳۹۳)؛ اربابی و همکاران (۱۳۹۵)؛ رضایی و همکاران (۱۳۹۵)؛ ژنگ و همکاران (۲۰۱۱)؛ ژو و همکاران (۲۰۱۸)
مشکلات نهادی-اداری	
ضعف ارتباط با سازمانها و شرکت‌های دیگر، عدم آموزش صحیح اعضاء، عدم آشنایی مدیریت با شیوه‌های جدید توسعه، عدم توجه کافی به آموزش پرسنل، عدم دیدگاه مناسب در دولت به تعاونی‌ها و تمرکزگرایی و اقتصاد دولتی	فیروزآبادی و حسینی (۱۳۹۰)؛ رضایی و همکاران (۱۳۹۰)؛ جهانی و همکاران (۱۳۹۱)؛ البرزی (۱۳۹۴)؛ رضایی و همکاران (۱۳۹۴)؛ رسولی و همکاران (۱۳۹۵)
مشکلات اجتماعی-فرهنگی	
عدم تمایل روستاییان به کار گروهی و مشارکتی، عدم اجازه به زنان برای ورود به عرصه فعالیت‌های تعاونی، عدم نگرش مثبت به اثربخشی تعاونی‌ها، پایین بودن سطح تحصیلات روستائیان، وجود تفکر سنتی، فقدان مدیریت شایسته و توانمند و عدم بهره‌مندی از آموزش‌های لازم و تجهیز نبودن به فنون روز	نصیری فرد و همکاران، (۱۳۹۳)؛ مرادی نژاد و همکاران (۱۳۹۴)؛ طالع-زاری (۱۳۹۵)؛ بابایی و همکاران (۱۳۹۲)؛ علیخانی و همکاران (۱۳۹۱).

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع توصیفی پیمایشی بوده است. جامعه آماری این تحقیق شامل اعضا تعاونی‌های تولید روستایی و اعضاء هیات‌مدیره و مدیرعامل عضو ۴۰ شرکت مشتمل بر ۱۸۹ روستا در سال ۹۷-۹۹ در استان خراسان شمالی می‌باشد. این ۴۰ شرکت ۹۰۵۶ نفر عضو داشته که تعداد ۸۸۵۶ نفر عضو عادی و ۲۰۰ نفر عضو هیئت‌مدیره بودند. نمونه مورد مطالعه با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، به صورت تصادفی از داخل ۷۶ روستا

(خوشه‌ها) تا حدود زیادی به طور پراکنده از روستاهای ۶ شهرستان انتخاب شد تا ضمن آنکه گویای شرایط روستا باشد از قابلیت تعمیم نتایج بدست آمده به کل روستاهای شهرستان اطمینان حاصل شود (جدول ۲). تعداد نمونه تحقیق با استفاده از فرمول نمونه‌گیری از جامعه آماری در سطح اطمینان ۹۵٪ و جامعه آماری ۹۰۵۶ نفر به تعداد ۳۰۷ نفر تعیین شد که شامل ۲۱ نفر مدیر عامل، ۴۲ نفر هیات‌مدیره و ۲۴۱ نفر عضو عادی بود.

جدول ۲- جمعیت جامعه آماری شرکت‌های تعاونی

ردیف	نام شهرستان	شرکت	تعداد عضو	تعداد نمونه	
				مدیر عامل	هیئت مدیره
۱	اسفراین	بلقیس	۲۱۶	۱۴	۲
۲	اسفراین	بهار	۱۲۱	۱۰	۲
۳	اسفراین	کوشش	۱۳۲	۹	۲
۴	اسفراین	عمارت	۹۷	۱۰	۲
۵	شیروان	آذر بهدشت ۱	۱۵۳	۱۰	۲
۶	شیروان	عمارت بهدشت ۲	۴۹	۴	۲
۷	شیروان	گلدشت	۱۹۷	۱۶	۲
۸	مانه و سملقان	عشق آباد	۳۷۵	۱۹	۲
۹	مانه و سملقان	امند	۱۳۵۱	۲۵	۲
۱۰	مانه و سملقان	عزیز آباد	۱۳۵	۹	۲
۱۱	مانه و سملقان	اسلام آباد	۲۶۷	۱۱	۲
۱۲	فاروج	اترک ۱	۳۶۰	۱۴	۲
۱۳	فاروج	اترک ۲	۲۷۲	۱۱	۲
۱۴	فاروج	اترک ۵	۲۸۵	۱۰	۲
۱۵	فاروج	بابا سبز خرق	۱۲۰	۹	۲
۱۶	جاجرم	گلستان ۶	۱۵۷	۱۱	۲
۱۷	جاجرم	آلاداغ	۱۱۴	۷	۲
۱۸	جاجرم	امیر آباد	۱۰۸	۷	۲
۱۹	جاجرم	صادق آباد	۵۴	۶	۲
۲۰	بجنورد	مختومقلی	۲۲۰	۱۵	۲
۲۱	بجنورد	جهش قنلیش علیا	۲۸۰	۱۷	۲
	جمع کل	۲۱	۵۰۶۳	۲۴۴	۴۲

ابزار سنجش را پرسشنامه محقق ساخته تشکیل داده که شامل چهار بخش، ویژگی‌های شخصی و حرفه ای پاسخگویان (۱۴ سؤال)، گویه‌های سنجش مشکلات اقتصادی - مالی (۹ گویه با آلفای کرونباخ ۰/۸۵)، گویه‌های مربوط به مشکلات نهادی - اداری تعاونی (۱۵ گویه با آلفای کرونباخ ۰/۸۰) و در نهایت گویه‌های مربوط به مشکلات اجتماعی - فرهنگی تعاونی (۹ گویه با آلفای کرونباخ ۰/۹۲) بود. گویه‌های سنجش مشکلات در طیف پنج گزینه‌ای لیکرت شامل خیلی زیاد (با ارزش عددی ۵)، زیاد (با ارزش عددی ۴)، متوسط (با ارزش عددی ۳)، کم (با ارزش عددی ۲) و خیلی کم (با ارزش عددی ۱) مورد سنجش قرار گرفت. روایی پرسشنامه از

سوی اساتید راهنما و مشاور و گروهی از کارشناسان شاغل در شرکت تعاونی‌های تولید در استان خراسان شمالی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن با انجام یک طرح مطالعه راهنما بر روی ۱۵ نمونه خارج از جامعه آماری و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ تأیید شد. پس از جمع‌آوری و دسته‌بندی داده‌ها، تجزیه و تحلیل با استفاده از نرم‌افزار SPSS²¹ در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردید. از میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات برای رتبه‌بندی گویه‌ها و از آزمون فریدمن و آزمون t تک‌نمونه برای مقایسه اهمیت هر کدام از مشکلات استفاده شد.

یافته‌ها

مورد مطالعه عضو اتحادیه تعاونی تولید هستند و ۶۵/۶ درصد آنها از بیمه محصولات کشاورزی استفاده می‌کنند. ۹۳/۵ درصد کشت تعاونی‌ها به صورت نیمه مکانیزه بوده و ۶۰/۶ درصد ماشین‌آلات استفاده شده توسط تعاونی‌ها به صورت اجاره‌ای تأمین می‌شود. ۸۰/۵ درصد تعاونی‌ها دارای ساختمان اداری هستند و ۴۵/۶ درصد تعاونی‌ها از حسابدار بهره می‌برند. ۱۵ درصد اعضای هیأت مدیره آگاهی زیادی از فعالیت-های تعاونی دارند.

مشکلات اقتصادی مالی: جدول (۳) رتبه‌بندی گویه‌های مربوط به مشکلات اقتصادی مالی را نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که گویه‌های "کمبود نقدینگی"، "زمان‌بر بودن فرایند دریافت وام و تسهیلات بانکی" و "بهره بالای وام‌های بانکی" اهمیت بیشتری داشتند و مواردی مانند "کیفیت پایین تولیدات روستائیان و محصولات روستایی"، "پایین بودن در آمد کشاورزان و نیاز فوری و همیشگی آنها به پول" و "بیشتر بودن هزینه‌های تعاونی از درآمدهای آن" دارای اولویت پایینی بودند.

ویژگی‌های فردی پاسخگویان: میانگین سنی پاسخگویان ۳۶/۵۰ بود. ۹۹/۷ درصد پاسخگویان مرد بودند. ۸۶/۴ درصد پاسخگویان متأهل بودند. بیشتر پاسخگویان یعنی ۸۳/۴ درصد آنها متولد همان روستا بودند. میزان تحصیلات ۲۹ درصد از پاسخگویان متوسطه بود. ۴۷/۲ درصد از پاسخگویان بین ۱۶ تا ۲۰ سال سابقه عضویت در تعاونی را داشتند. ۵۶/۷ پاسخگویان در تعاونی‌های دیگر نیز عضو هستند.

ویژگی‌های شغلی پاسخگویان: ۹۸/۴ درصد از پاسخگویان شاغل هستند که از این میزان ۵۳/۱ درصد آنها دارای شغل دائمی می‌باشند. شغل اصلی ۷۵/۹ درصد پاسخگویان کشاورزی و دامداری می‌باشد. ۴/۵۶ درصد از پاسخگویان دارای دام هستند. درآمد ۵۱/۱ درصد از پاسخگویان بیش از ۱۰ میلیون تومان در سال می‌باشد.

ویژگی‌های کسب و کار تعاونی: ۸۱/۱ درصد از پاسخگویان بیان کردند که تعاونی با تمام ظرفیت تولیدی فعالیت نمی‌کند. ۸۸/۹ درصد تعاونی‌های

جدول ۳- مشکلات اقتصادی-مالی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۴	۰/۱۹۷	۰/۷۶۳	۳/۸۷۳	درآمدزایی ناکافی تعاونی تولید برای روستائیان
۱	۰/۱۲۷	۰/۵۹	۴/۶۴۲	کمبود نقدینگی
۱	۰/۱۲۷	۰/۵۵۵	۴/۳۵۵	زمان‌بر بودن فرایند دریافت وام و تسهیلات بانکی
۲	۰/۱۵۸	۰/۶۷۸	۴/۳۰۳	بهره بالای وام‌های بانکی
۶	۰/۲۳۹	۰/۸۱۷	۳/۴۱۴	نبود سیستم مدیریت مالی دقیق
۷	۰/۲۴۶	۰/۹۳۴	۳/۷۹۲	بیشتر بودن هزینه‌های تعاونی از درآمدهای آن
۹	۰/۳۵۲	۰/۹۵۵	۲/۷۱۰	کیفیت پایین تولیدات روستائیان و محصولات روستایی
۳	۰/۱۸۸	۰/۷۳۵	۳/۹۰۹	نوسانات بازار و تغییرات قیمت محصولات کشاورزی
۸	۰/۳۳۳	۱/۱۰۳	۳/۳۱۶	پایین بودن در آمد کشاورزان و نیاز فوری و همیشگی آنها به پول

می‌دهد. مشاهده می‌شود که گویه‌های "عدم آشنایی مدیران تعاونی‌های تولید روستائیان با اصول بازاریابی

مشکلات اداری - نهادی: جدول (۴) رتبه‌بندی مشکلات مربوط به گویه‌های اداری نهادی را نشان

امکانات حمل و نقل"، "تمرکز مدیران تعاونی‌های تولید روستائیان بر منافع شخصی" و "کمبود امکانات و تاسیسات نگهداری و انبارداری و بسته‌بندی" به ترتیب از اهمیت کمتری برخوردار هستند.

محصولات کشاورزی"، "عدم حمایت سازمان مرکزی تعاون روستایی از تعاونی‌های تولید روستائیان" و "مشکلات تامین نهاده‌های کشاورزی و تولیدی مانند کود، بذر و نهاده‌های دامی مانند سبوس، کنسانتره و جو دامی" اهمیت بیشتری داشتند و گویه‌های "کمبود

جدول ۴- مشکلات اداری - نهادی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱۰	۰/۲۹	۱/۰۰۰	۳/۴۵۳	ناکافی بودن حمایت اتحادیه از تعاونی‌های عضو
۸	۰/۲۵۸	۰/۸۲۷	۳/۲۰۲	کمبود همکاری بین تعاونی‌های تولید روستایی
۵	۰/۲۵۱	۱/۰۳۶	۴/۱۲۱	کمبود نیروی انسانی در ساختار اداری تعاونی‌ها
۲	۰/۱۹۳	۰/۷۷۱	۳/۹۸۷	عدم حمایت سازمان مرکزی تعاون روستایی از تعاونی‌های تولید روستائیان
۴	۰/۲۲۵	۰/۹	۴/۰۰۷	مشکلات تامین نهاده‌های کشاورزی و تولیدی مانند کود، بذر و نهاده‌های دامی
۱۱	۰/۳۲	۰/۹۴۵	۲/۹۵۴	صوری بودن جلسات مجمع تعاونی تولید روستائیان
۱۳	۰/۳۲۵	۰/۹۷۵	۲/۹۹۷	تمرکز مدیران تعاونی‌های تولید روستائیان بر منافع شخصی
۶	۰/۲۳۳	۰/۸۶۴	۳/۷	ضعف مهارت‌های مدیریتی در بین اعضای هیات مدیره تعاونی‌های تولید روستائیان
۶	۰/۲۳۳	۰/۸۸۹	۳/۸/۸	گسترده‌گی شرح وظایف تعریف شده برای تعاونی‌های تولید روستایی
۱	۰/۱۵۸	۰/۶۴۳	۴/۰۶۵	عدم آشنایی مدیران تعاونی‌های تولید روستائیان با اصول بازاریابی محصولات کشاورزی
۱۲	۰/۳۲۳	۰/۹۶۸	۲/۹۹۷	کمبود امکانات و تاسیسات نگهداری و انبارداری و بسته‌بندی
۱۴	۰/۴۱	۱/۱۴۱	۲/۷۸۲	کمبود امکانات حمل و نقل
۷	۰/۲۵۲	۰/۹۸۴	۳/۹۰۶	مشکلات دسترسی به موقع به نقدینگی برای پرداخت فوری مطالبات
۵	۰/۲۳۱	۰/۷۰۸	۳/۰۶۸	ضعف منابع اطلاعاتی و آمار پایه ای در روستا
۵	۰/۲۱۴	۰/۸۲	۳/۸۲۷	انتظارات گسترده دولت از تعاونی‌ها و عدم تطابق امکانات موجود

مقایسه اهمیت هر کدام از مشکلات تعاونی تولید (نتایج آزمون فریدمن): برای مقایسه میزان اهمیت هر کدام از مشکلات تعاونی‌ها (اقتصادی-مالی، اداری-نهادی و فرهنگی-اجتماعی) از آزمون فریدمن استفاده شد. جدول (۶) نتیجه آزمون و میزان اولویت هر کدام از این مشکلات را نشان می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد، در سطح معنی داری ۰/۰۵ درصد، اهمیت هر کدام از مشکلات متفاوت است و در واقع از اولویت یکسانی برخوردار نیستند. با توجه به میانگین فریدمن مشاهده می‌شود که مشکلات "مالی-اقتصادی"، "فرهنگی-اجتماعی" و "اداری-نهادی" به ترتیب اهمیت بیشتری از دیدگاه پاسخگویان داشته است.

مشکلات فرهنگی اجتماعی: جدول (۵) رتبه‌بندی مشکلات مربوط به گویه‌های فرهنگی اجتماعی را نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که گویه‌های "نبود آموزش‌های لازم در زمینه کسب و کار و بازار"، "ترجیح کار انفرادی روستائیان به مشارکت در تعاونی"، "عدم آگاهی و شناخت روستائیان از روند های بازار" و "سواد پایین روستائیان" اهمیت بیشتری داشتند و گویه‌های "عدم اعتماد ساکنین روستا به مدیران تعاونی تولیدی روستائیان" و "عدم تمایل اعضاء تعاونی‌ها برای مشارکت بانوان" به ترتیب از اهمیت کمتری برخوردار هستند.

جدول ۵- مشکلات فرهنگی - اجتماعی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۱۵۸	۰/۶۲۵	۳/۹۶۱	نبود آموزش‌های لازم در زمینه کسب و کار و بازار
۶	۰/۲۹۹	۰/۹۷۶	۳/۲۶۴	عدم تمایل اعضاء تعاونی‌ها برای مشارکت بانوان
۴	۰/۲۲۸	۰/۸۵۳	۳/۷۴۳	فقدان روحیه کار جمعی بین اعضاء تعاونی تولید روستائیان
۷	۰/۳۱۱	۱/۰۵۶	۳/۳۹۷	عدم اعتماد ساکنین روستا به مدیران تعاونی تولیدی روستائیان
۲	۰/۲	۰/۷۴	۳/۷۰۷	ترجیح کار انفرادی روستائیان به مشارکت در تعاونی
۳	۰/۲۰۷	۰/۷۹۶	۳/۸۳۷	سواد پایین روستائیان
۳	۰/۲۰۷	۰/۸۱۳	۳/۹۲۸	عدم آگاهی و شناخت روستائیان از روند های بازار
۳	۰/۲۱۱	۰/۷۸۵	۳/۷۱۷	دور افتادگی روستاها و مشکلات دسترسی به این مناطق
۹	۰/۲۷۲	۰/۸۴۱	۳/۰۸۸	بی توجهی روستائیان به توصیه های کارشناسان در خصوص اولویت های کشت

جدول ۶- مقایسه اهمیت هر کدام از مشکلات تعاونی تولید

مشکلات	میانگین	انحراف معیار	میانگین فریدمن	کای اسکور	سطح معنی داری
مشکلات مالی - اقتصادی	۳/۸۲۷	۰/۴	۲/۴۵		
مشکلات اداری - نهادی	۳/۴۵	۰/۳۶	۱/۳۸	۱۹۲/۰۹۲	۰/۰۰۰
مشکلات فرهنگی - اجتماعی	۳/۷۲۵	۰/۴	۲/۱۷		

درصد متوسط و ۷۸/۱۸ درصد آن را در سطح زیاد ارزیابی کردند. ۱۸/۵۷ درصد پاسخگویان مشکلات اداری - نهادی را در سطح کم، ۳۸/۴۴ درصد متوسط و ۴۳ درصد آن را در سطح زیاد ارزیابی کردند. ۲۶/۷۱ درصد پاسخگویان مشکلات فرهنگی - اجتماعی را در سطح کم، ۴۳/۶۵ درصد متوسط و ۲۹/۶۴ درصد آن را در سطح زیاد ارزیابی کردند.

طبقه‌بندی مشکلات تعاونی‌های تولید: جدول (۷) طبقه‌بندی کلی مشکلات را نشان می‌دهد. با استفاده از گویه‌های هر کدام از مشکلات نمره ترکیبی هر سه نوع مشکل به دست آمد که مقدار آن به عددی بین صفر و یک تبدیل شد و این مقدار با فاصله طبقاتی ۰/۳۳ به گروه‌های مساوی تقسیم شد. همان طور که نتایج نشان می‌دهد، ۵/۸۶ درصد پاسخگویان مشکلات مالی - اقتصادی را در سطح کم، ۱۵/۹۶

جدول ۷- جدول طبقه‌بندی سطح مشکلات

سطح مشکلات	سطح طبقات	مشکلات مالی - اقتصادی		مشکلات اداری - نهادی		مشکلات فرهنگی - اجتماعی	
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
کم	۰-۰/۳۳	۵/۸۶	۱۸	۱۸/۵۷	۵۷	۲۶/۷۱	۸۲
متوسط	۰/۳۴ - ۰/۶۶	۱۵/۹۶	۴۹	۳۸/۴۴	۱۱۸	۴۳/۶۵	۱۳۴
زیاد	۰/۶۷ - ۱	۷۸/۱۸	۲۴۰	۴۳	۱۳۲	۲۹/۶۴	۹۱

استفاده شده‌است. بنابراین ابتدا نمره ترکیبی کلیه مشکلات از طریق فرمول ضریب محرومیت رفع اختلاف مقیاس شدند سپس ترکیب خطی غیروزن‌دار

بررسی وضعیت مشکلات تعاونی‌های تولید: در این قسمت برای بررسی اینکه سطح مشکلات تعاونی‌ها بیشتر از حد میانگین است از آزمون t تک‌نمونه‌ای

صفر، مقدار آماره استاندارد در سطح ۰/۹۵ است. در این سطح اطمینان آماره استاندارد برابر است با ۱/۹۶؛ به این معنی که هر گویه یا متغیری که مقدار آماره t از ۱/۹۶ کوچکتر باشد در محدوده H_0 قرار می‌گیرد و گویه یا متغیری که مقدار آماره t آن از ۱/۹۶ بزرگتر باشد، در محدوده H_1 است و می‌توان گفت که مشکلات تعاونی تولید بیشتر از حد متوسط (عدد ۳ در طیف لیکرت) است.

هر کدام از مشکلات محاسبه شد. سپس از طریق آزمون کولموگراف اسمیرنوف نرمال بودن توزیع این متغیرها ارزیابی شد. همچنین فرضیات زیر تدوین شد که نتایج بررسی آن در جدول (۸) نشان داده شده است:

نقیض ادعا: مشکلات تعاونی‌ها کمتر و مساوی از حد متوسط است:

$$H_0: \mu \leq 0/5$$

ادعا: مشکلات تعاونی‌ها بیشتر از حد متوسط است: $H_1: \mu > 0/5$

برای تحلیل جدول فوق به این صورت عمل می‌شود: مرز مشخص کننده تأیید یا عدم تأیید فرض

جدول ۸- نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای برای بررسی وضعیت مشکلات تعاونی‌های تولید

مشکلات	میانگین	مقدار t	معنی‌داری	انحراف		رد/قبول H_0
				از میانگین	فاصله اطمینان	
				حد بالا	حد پایین	
مشکلات اقتصادی - مالی	۳/۸۲۷	۳۵/۵۳۱	*۰/۰۰۰	۰/۴۰۷	۰/۸۷	قبول
مشکلات اداری - نهادی	۳/۴۵۶	۲۲/۱۰۶	*۰/۰۰۰	۰/۳۶۱	۰/۴۹	قبول
مشکلات فرهنگی - اجتماعی	۳/۷۲۵	۳۱/۲۹۱	*۰/۰۰۰	۰/۴۰۶	۰/۷۷	قبول

*معنی‌داری در سطح احتمال پنج درصد

همچنین مدیر عامل‌ها و اعضا هیأت مدیره، مشکلات در سه دسته مالی-اقتصادی، اداری-نهادی و فرهنگی-اجتماعی بررسی و تحلیل شد. در این بین نتایج نشان داد که با توجه به میانگین فریدمن مشاهده می‌شود که مشکلات "مالی-اقتصادی"، "فرهنگی-اجتماعی" و "اداری-نهادی" به ترتیب اهمیت بیشتری از دیدگاه پاسخگویان داشته است. با توجه به نتایج این پژوهش تعاونی‌های تولید روستایی در استان خراسان شمالی به لحاظ مالی با کمبود نقدینگی و مشکلات مربوط به اخذ تسهیلات بانکی مواجه می‌باشد و از جنبه اداری و نهادی نیز به دلیل عدم آشنایی مدیران تعاونی تولید روستایی با اصول بازاریابی محصولات کشاورزی و عدم حمایت سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران از تعاونی‌های تولید روستایی و به لحاظ فرهنگی و اجتماعی به دلیل نبود آموزش‌های لازم در زمینه کسب و کار و بازار و ترجیح کار انفرادی به کار

با توجه به نتایج جدول (۸) مشاهده می‌شود که برای شرکت‌های تعاونی تولید فرض مقابل در خصوص تمامی مشکلات (مالی-اقتصادی، اداری-نهادی، فرهنگی-اجتماعی) قبول می‌شود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مشکلات مختلف، این شرکت‌ها در در ناحیه مورد مطالعه بیشتر از حد متوسط است.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به این که تعاونی‌های تولید در روستاهای با موانع و مشکلات متعددی جهت حمایت از تولیدات روستائیان روبرو هستند، بنابراین ضروری است این نظام به‌طور مستمر مورد آسیب‌شناسی قرار گیرد که این تحقیق بر این موضوع با تمرکز بر تعاونی‌های استان خراسان شمالی پرداخته است. پس از جمع‌آوری اطلاعات لازم از اعضا تعاونی و

- اختصاص کمک‌های مالی از سوی دولت و سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران موجب وابستگی شرکت‌ها به دولت می‌گردد. پیشنهاد می‌گردد کمک‌های دولت در قالب قراردادی با شرکت‌های تعاونی تولید روستایی باشد تا موظف باشند طبق قرارداد نسبت به انجام پروژه اقدام نمایند.

- کمک و بهره‌گیری از امکانات تعاونی‌های شهرستان‌های همجوار و عقد قرارداد جهت پروژه‌های بازرگانی و بازاریابی جهت تعدیل برخی مشکلات اقتصادی مالی اهمیت دارد.

- حمایت و کمک سازمان تعاون روستایی استان از لحاظ مشاوره و ایجاد شرایط برای انعقاد قرارداد با سایر ارگان‌ها.

- برنامه‌ریزی برای برقراری ارتباط موثر و نشست‌های مشورتی با تعاونی‌های موفق استانی و کشوری.

- اکثر مدیرعاملان شرکت‌های مورد مطالعه دارای سطح تحصیلات مربوط به کشاورزی نبوده و به مسائل مربوط به بازرگانی و بازاریابی اشراف نداشتند، بنابراین پیشنهاد می‌گردد دوره‌های آموزشی مرتبط با مدیریت تعاونی، مدیریت روستا، علوم بازرگانی و بازاریابی و حسابداری برای آنها برگزار گردد و همچنین جزوات و بروشورهای آموزشی در اختیار آنها گذاشته شود.

- با توجه به تاثیر نقش مشاور در امور بازرگانی و مالی، از مشاوران حقوقی، فنی و مالی در شرکت‌های تعاونی تولید استفاده گردد.

- با عنایت به اهمیتی که نوع فعالیت شرکت تعاونی دارد، مدیران باید نسبت به شناسایی ظرفیت‌ها، به منابع و امکانات موجود در تعاونی درجهت برنامه‌ریزی درست برای بهره‌برداری از آنها در راستای توسعه تعاونی بپردازند.

گروهی آنچنان که شایسته می‌باشد موفق به ارائه خدمات در خور کشاورزان نبوده است. چنین نتایج در برخی مطالعات پیشین نیز تأیید شده است (اربابی و همکاران، ۱۳۹۵؛ رضایی و همکاران، ۱۳۹۵؛ ژو و همکاران، ۲۰۱۸؛ جهانی و همکاران، ۱۳۹۱؛ رسولی و همکاران، ۱۳۹۵؛ زنگ و همکاران، ۲۰۱۱؛ فیروزآبادی و حسینی، ۱۳۹۰؛ نصیری‌فرد و همکاران، ۱۳۹۳؛ رانی و همکاران، ۲۰۱۶).

جهت بهبود نقش و کارکرد این تعاونی‌ها در حمایت از تولیدات روستائی پیشنهادت زیر ارائه می‌شود.

- نتایج تحقیق و بررسی دیدگاه‌های جامعه آماری از وجود مشکلاتی در حوضه کمبود نقدینگی حکایت دارد از این رو لازم است با انجام مطالعاتی دقیق در زمینه مسائل مالی و تامین نقدینگی برای شرکت‌های تعاونی تولید روستائی تمهیداتی از جمله حمایت از شرکت‌های تعاونی تولید روستائی توسط صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی در نظر گرفته شود.

- وجود مشکلاتی در حوضه اعتبارات شرکت‌های تعاونی تولید روستائی از جمله مسائلی بوده که در نقطه نظرات اعضاء شرکت‌ها بدان اشاره شده است. باید توجه داشت که شرکت‌های تعاونی تولید روستائی نهادهایی غیردولتی بوده و نباید به اعتبارات دولتی متکی باشد اما از آنجا که به ویژه روستاهای فقیر توانایی تامین هزینه‌ها و تامین منابع مالی لازم را ندارند، پیشنهاد می‌گردد شرکت‌های تعاونی تولید روستائی در هر دهه از فعالیت خود اقدام به افزایش سرمایه و بروزرسانی سرمایه اعضاء موجود نماید.

منابع

۱. اربابی، ف.، و آروین، پ. ۱۳۹۵. بررسی مشکلات و آسیب‌های تعاونی‌های کشاورزی با تأکید بر وضعیت تعاونی‌های کشاورزی در استان خراسان شمالی. کشاورزی و توسعه پایدار، ۵ (۳): ۲۰-۳۳.
۲. انصاری، ز.، و سرگزی، ف. ۱۳۹۶. نقش شرکت تعاونی بر توسعه مناسبات اجتماعی و اقتصادی. سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در علوم مدیریت، اقتصاد و حسابداری ایران، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی.
۳. بابایی، م.، نیک نامی، م.، و ثمری، د. ۱۳۹۲. ویژگی‌های کارآفرینی زنان روستایی در تعاونی‌های استان سمنان. تعاون و کشاورزی، ۵ (۱): ۶۹-۸۳.
۴. البرزی، ف. ۱۳۹۴. موانع و مشکلات تعاونی‌های روستایی در بازاریابی محصول برنج مطالعه موردی تعاونی‌های شهرستان ساری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد؛ دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی - دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
۵. جهانی، ج.، قیدی، ا.، و کرمی، ا. ۱۳۹۱. بررسی عملکرد شرکت‌های تعاونی روستایی استان همدان. تعاون و کشاورزی، ۱۱ (۴): ۶۱-۷۹.
۶. چوپچیان، م.، و رحیم زاده، ح. ۱۳۹۵. نقش عوامل فرهنگی بر موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان کهگیلویه و بویر احمد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده پردیس، صص، ۲۹-۳۷.
۷. حقوقی اصفهانی، م. ۱۳۹۱. شرکت‌های تعاونی تولید روستایی الگوی فراگیر در نظام بهره‌برداری کشاورزی ایران. ناشر سمر، جامعه مشاوران ایران. ۴۴۸ ص.
۸. رسولی، س.، کیوانی فر، س.، و رشیدپور، ل. ۱۳۹۵. تحلیل عاملی موانع تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان بوکان از دیدگاه اعضا. تعاون و کشاورزی، ۶ (۳): ۱۰۷-۱۳۲.
۹. رضائی، ر.، حسینی، م.، و محمدی، م. ۱۳۹۴. شناسایی و تحلیل موانع توسعه کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های توسعه روستایی استان زنجان. راهبردهای توسعه روستایی، ۲ (۲): ۱۵۶-۱۴۳.
۱۰. رضایی، ر.، صفا، ل.، و ربیعی، م. ۱۳۹۰. تحلیل مشکلات شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در شهرستان اراک مطالعه موردی: تعاونی روستایی هفتاد قله. اولین کنگره ملی علوم و فناوری‌های نوین کشاورزی. زنجان.
۱۱. شیرانی، ر. ۱۳۹۶. بررسی عوامل موثر بر توسعه کارآفرینی زنان روستایی عضو شرکت‌های تعاونی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران، ۴۱-۶۷.
۱۲. صفریور، ر.، عمانی، ا.، و نوراله نوری وندی، آ. ۱۳۹۳. موانع بازدارنده اجرای مهندسی مجدد تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان اهواز. تعاون و کشاورزی، ۱۱ (۲): ۷۷-۸۳.
۱۳. علیخانی، م.، احمدپور، ا.، اصغرزاد، ل. ۱۳۹۱. تحلیل موانع اصلی مشارکت زنان در تعاونی روستایی، سومین همایش ملی مقابله با بیابان‌زایی و توسعه پایدار تالاب‌های کویری ایران، اراک.
۱۴. فیروزآبادی، س.، و حسینی، ر. ۱۳۹۰. بررسی نقش تعاونی‌ها در توسعه مناطق روستایی. توسعه روستایی، ۵ (۸): ۳۸-۵۰.
۱۵. کرمی، ع.، و رضایی مقدم، ک. ۱۳۸۴. آثار تعاونی‌های تولید کشاورزی در بخش تولید. اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۳، ۳۰-۱.
۱۶. مرادزادی، ه.، فریادرس، ز.، و واحدی، م. ۱۳۹۴. شناسایی و تحلیل مشکلات شرکت‌های تعاونی مرزنشین شهرستان ایلام. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۴ (۱۶): ۱۵۱-۱۷۶.
۱۷. معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون و روستا. ۱۳۸۹. تعاون و کشاورزی. ۲ (۳۶): ۱۲۱-۱۳۲.
۱۸. نصیری فرد، ا.، و اللهیاری، م. ۱۳۹۳. تحلیل روحیه کارآفرینی مدیران شرکت‌های تعاونی روستایی استان گیلان. تعاون و کشاورزی، ۱۲ (۲): ۱۳۳-۱۵۵.
۱۹. نصیری، ز. ۱۳۸۹. تحلیل نقش تعاونی‌ها در توسعه اقتصادی کشاورزی و روستایی پایدار ایران. اولین کنفرانس اقتصاد کشاورزی و توسعه پایدار تعاونی‌ها.

- Social Science Journal, 48 (3): 449-457.
22. Zhu, Q., Wachenheim, C.J., Ma, Z., and Zhu, C. (2018). Supply chain re-engineering: a case study of the Tonghui Agricultural Cooperative in Inner Mongolia. *International Food and Agribusiness Management Review*, 21 (1): 133-160.
- تهران، ایران: ۱۱۰-۱۳۱.
20. Rani, D.L., and Yadeta, D.B. (2016). Determinants of women participation in primary agricultural cooperative societies of Dendi district, Ethiopia. *IJAR*, 2 (8): 380-384.
21. Zheng, S., Wang, Z., and Song, S. (2011). Farmers' behaviors and performance in cooperatives in Gilin Province of China: A case study. *The*

Gorgan University of Agricultural
Sciences and Natural Resources

Journal of Entrepreneurship in Agriculture Vol. 7(1), 2020

<http://jead.gau.ac.ir>

DOI: 10.22069/jead.2021.19001.1468

Investigating the problems of rural production cooperatives in supporting the products of villagers in North Khorasan province

M. Rostamzadeh¹, G. Abdollahzadeh^{2*}, A. Abedi Sarvestani³

¹MSc. in Agricultural Extension and Education, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran

^{2,3}Associate Prof., Dept., of Agricultural Extension and Education, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran

Received: 29/03/2021; Accepted: 06/04/2021

Abstract

In recent years, several production cooperatives have faced many problems in providing their support services, which need to be identified and planned to address these barriers through a diagnostic study. This research has been conducted by examining the problems of rural production cooperatives in supporting the products of villagers in North Khorasan province. The target population of this study included board members in 40 companies and 9056 members of rural production cooperatives in 189 villages of North Khorasan province. Among them, 307 people were selected as the research sample and the required data was collected from them. The results of Friedman test showed that "financial-economic", "cultural-social" and "administrative-institutional" problems are more important, respectively. Among the "financial-economic" problems, items such as "lack of liquidity", "time consuming process of obtaining loans and bank facilities" and "high interest rates on bank loans" were more important. Among the "socio-cultural" problems, items such as "lack of necessary training in business and market", "preference of individual work among villagers to participate in cooperatives" and "lack of awareness and knowledge of villagers about market trends". Among the "administrative-institutional" problems, items such as "lack of familiarity of managers of rural production cooperatives with the principles of marketing of agricultural products", "lack of support of the Central Organization of Rural Cooperatives for rural production cooperatives" and "problems of supplying agricultural and production inputs such as fertilizer, seeds and animal inputs such as bran, concentrate and barley" were given higher priority.

Keywords: Rural business, Rural products, Rural Production Cooperative, North Khorasan.

---

*Corresponding author; abdollahzade1@gmail.com